

KRZYSZTOF WALCZAK
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa
im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego
w Kaliszu

ZESZYTY
KALISKIEGO TOWARZYSTWA
PRZYJACIÓŁ NAUK NR 16
MISCELLANEA BIBLIOTECZNE
KALISZ 2016
ISSN 1426-6547

EKSLIBRISY I SYGNETY WŁASNOŚCIOWE KSIĄŻNICY PEDAGOGICZNEJ IM. ALFONSA PARCZEWSKIEGO W KALISZU

Oszałamiająca kariera księgoznaków bibliotecznych, widoczna zwłaszcza w latach 70. i następnych dziesięcioleciach XX wieku i przejawiająca się ogromną ilością tworzonych podówczas ekslibrisów własnościowych polskich bibliotek, nie ominęła również jednej z najciekawszych i najzasobniejszych bibliotek Kalisza, jaką jest dzisiaj Książnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego, wcześniej zaś Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka.

Tradycja ekslibrisu bibliotecznego jest naturalnie znacznie starsza i w Kaliszu sięga czasów istnienia kolegium jezuickiego, choć jego początki wiązać należy z ekslibrisem donacyjnym, charakterystycznym dla wielkich darowizn książkowych. W przypadku biblioteki kolegiальной kaliskich jezuitów to właśnie ekslibrisy donacyjne Stanisława Karnkowskiego, Andrzeja Lisieckiego, i Franciszka Chęckiego zapoczątkowały ten obyczaj upamiętniania ofiarodawców¹. Do dzisiaj zachowały się one w książkach dawnej biblioteki, której część trafiła ostatecznie (po blisko stuletnim pobycie w Petersburgu) do Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie.

Naturalną kontynuacją tego nurtu księgoznaków bibliotek szkolnych były ekslibrisy księgozbiorów naukowych, tych jednak Kalisz nie posiadał², a zatem tra-

¹ Arcybiskup gnieźnieński i prymas Polski Stanisław Karnkowski był inicjatorem instalacji w Kaliszu zakonu ś. Ignacego Loyoli, wspierając też organizację biblioteki kolegium przekazując znaczną część własnego księgozbioru. Innymi darczyńcami byli m.in. prawnik Andrzej Lisiecki, dziekan kaliski Prokop Brudecki, księgarz kaliski Andrzej Sobierajski oraz sekretarz króla Augusta III Sasa Franciszek Chęcki. Wiktor Wittyg, *Ex-libris'y bibliotek polskich XVII i XVIII wieku*. (Warszawa 1903), 13-14.

² Nic nie wskazuje, aby osobny księgozbiór posiadała pierwsza w dziejach Kalisza uczelnia wyższa, jaka było Seminarium Duchowne Archidiecezji Gnieźnieńskiej, założone przez arcybiskupa Stanisława Karnkowskiego. Bez wątpienia korzystało ono z księgozbioru kaliskiego kolegium jezuickiego. Interesującym księgozbiorem w dziejach miasta była również biblioteka Korpusu Kadetów w Kaliszu, założona przez organizujących tę szkołę Prusaków, lecz rozwijająca się wraz ze spolszczeniem szkoły od 1806 aż do 1832 r., to jest do likwidacji uczelni i przewiezienia zarekwirowanego księgozbioru do Petersburga. Korpus jednak był

STANIS(laus) KARNKOW-
SKI ARCHIEP(iscopu)s
GNEZNEN(sis).
Ze zbiorów autora.

EX DONO.

Mag: Dni: D. Andreæ
Lisiecki, Instigatoris
Regni, Surrog: Jud:
Castrensis Calissiensis.
A.D. 1636. Mens: Sept:

EX DONO Mag(nifici) D(o-
mi)ni D(omini) Andreae
Lisiecki, Instigatoris Reg-
ni Surrog(atoris) Jud(ici)
Castrensis Cilissiensis.
A(nno) D(omini) 1636
Mens(e) Sept(embri).
Ze zbiorów autora.

Ex dono Excell. D. Francisci
Chęcki, Secretarii S. R. M.
Coll: Califs: |S| J. anno 1746.

Ex dono Excell(entissimi) D(omini) Francis-
ci Chęcki, Secretarii S(acrae) R(egiae) M(a-
jestatis) Coll(egii) Caliss(iensis) |S(ocietas)|
J(esu) anno 1746.

Ze zbiorów autora.

Ekzlibrisy donacyjne kaliskich jezuitów.

Za W. Wittig, Ex-libris'y bibliotek polskich. Warszawa 1903

dycja ta odrodziła się dopiero z momentem powstania bibliotek publicznych, które w mieście nad Prosną zaczęły powstawać stosunkowo późno, bo w początkach XX wieku³. I tak warto wspomnieć tradycje biblioteki Towarzystwa Kursów Popularnych im. Adama Asnyka, działającej wraz ze swoją biblioteką od 1906 r.; stała się ona w 1927 r. podstawą utworzonej wtedy Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Adama Asnyka⁴, a także nieco późniejszej Biblioteki Publicznej im. Adama Mickiewicza, utworzonej przez społeczne stowarzyszenie, związane specjalnie dla tego celu⁵. Nic jednak nie wskazuje, by placówki te, działające z przerwą, spowodowaną zniszczeniem Kalisza w sierpniu 1914 r., aż do września 1939 r., posiadały w tych latach własne ekslibrisy.

Tragiczne losy polskiego bibliotekarstwa czasu niemieckiej okupacji stały się też udziałem kaliskich księgozbiorów, w znacznej części zniszczonych poprzez zasypanie książkami dawnej fosy miejskiej⁶. Nie wszystkie też biblioteki udało się uruchomić po wojennych stratach. W gruncie rzeczy przetrwała tylko Miejska Biblioteka Publiczna im. Adama Asnyka, której działanie wznowił samorząd miejski rychło po wyzwoleniu miasta; nie było możliwe z wielu względów wznowienie pracy Biblioteki Publicznej im. Adama Mickiewicza, nie wznowiły też działalności m.in. Biblioteka Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych im. Józefa Piłsudskiego oraz Biblioteka Publiczna im. Szaloma Alejchema.

Z Miejską Biblioteką Publiczną im. Adama Asnyka (późniejszą Powiatową i Miejską Biblioteką Publiczną oraz Wojewódzką Biblioteką Publiczną w Kaliszu) wiązać należy również tradycje ekslibrisu bibliotecznego. Pierwszy znak powstał w 1968 r. i do dzisiaj jest symbolem tej biblioteki. Jednocześnie warto wspomnieć, iż lata 70. XX wieku, związane m.in. z reformą administracyjną kraju, były też cza-

szkołą średnią, a tym samym jego biblioteka pozostawała biblioteką szkolną. Por. Krzysztof Walczak, „Z dziejów najstarszych bibliotek szkolnych Kalisza”, *Roczniki Biblioteczne* 25 z. 1-2 (1981): 20-26.

³ Tak późne powstanie bibliotek publicznych na terenie Królestwa Polskiego (na którego terenie leżał Kalisz) spowodowane było wysoce restrykcyjną polityką rosyjskich władz zabórczych, prowadzoną w taki sposób od upadku powstania styczniowego. Przełomem stały się wypadki 1905 r. i wiążąca się z nimi pewna liberalizacja, co doprowadziło do powstania najważniejszych w tym czasie polskich bibliotek w Warszawie (Biblioteka Publiczna miasta Warszawy 1906 r.), Lublinie (Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego 1906) oraz m.in. Biblioteka i Czytelnia Publiczna im. Adama Mickiewicza w Kaliszu (1908).

⁴ Losy tej placówki opisuje obszernie praca G. Schlender, *Książnica asnykowska w Kaliszu* (Kalisz 2007), wydana w związku ze stuleciem tradycji tego księgozbioru.

⁵ Obszerniej na temat tej biblioteki Krzysztof Walczak, *Biblioteki Kalisza i ich miejsce w życiu kulturalnym miasta (1795-1945)* (Kalisz: Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 1996).

⁶ Fakt ten, zupełnie niezwykle nawet w owych czasach barbarzyństwa, został upamiętniony najdawniej w Polsce „pomnikiem książki”, przypominającym zniszczenie około stu tysięcy książek polskich i żydowskich. Inicjatorem upamiętnienia był kaliski grafik Władysław Kościelniak, zaś projektantem rzeźbiarz Jerzy Sobociński. Ewa Andrysiak, „Pomnik książki nie tylko w Kaliszu”, *Akapit* 4 (2009): 48.

sem powstania wielu ekslibrisów bibliotek publicznych, zarówno wojewódzkich jak i miejskich, zaś znak własnościowy biblioteki stał się zarówno wyrazem pewnej mody, jak i przedmiotem szerokiego ruchu zbieractwa, tak zorganizowanego jak indywidualnego⁷.

Ekslibris Miejskiej Biblioteki Publicznej im. A. Asnyka
autorstwa Władysława Kościelniaka (cynkotypia)

Początki dziejów współczesnej biblioteki pedagogicznej w Kaliszu wiązać należy z niewielkim księgozbiorem, przechowywanym w Wydziale Oświaty, utworzonym w 1949 r. i składającym się z podstawowej literatury metodycznej, uzupełnianej w kolejnych latach znacznymi ilościami książek o wybitnie ideologicznym charakterze. Jednakże początków tradycji księgozbiorów pedagogicznych w Kaliszu szukać należy w charakterystycznych dla dawnych bibliotek szkolnych bibliotekach nauczycielskich, a zatem księgozbiorach przeznaczonych dla pedagogów działających w danej szkole. Pierwszą w Kaliszu biblioteką przeznaczoną dla ogółu nauczycieli była utworzona przy Inspektoracie Oświaty biblioteka Kaliskiego Koła Związku Nauczycielstwa Polskiego, powstała w 1931 r. i założona przez Jana Kulkę, przewodniczącego Wydziału Pedagogicznego Zarządu Oddziału Powiatowego związku⁸. Biblioteka ta, zaopatrywana w ów księgoznak niewiadomego dzisiaj au-

⁷ W tym czasie kolekcje ekslibrisów pojawiły się nie tylko w działach zbiorów specjalnych wielkich bibliotek naukowych, lecz także w zasobach niektórych bibliotek publicznych oraz (raczej wyjątkowo) pedagogicznych. Pośród tych ostatnich w sposób szczególnie wyróżniają się zbiory ekslibrisów Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu autorstwa Władysława Kościelniaka, подарowane przez artystę w 2003 r. i wzbogacane darami Czesława Wosia, Zbigniewa Osenkowskiego i innych twórców tej formy graficznej.

⁸ Tenże działacz ZNP bibliotekę prowadził. Księgozbiór powiększono opodatkowując członków związku na ten cel. Więcej o tym księgozbiorze w artykule Krzysztof Walczaka, „Biblioteka pedagogiczna w Kaliszu. Zarys działalności i perspektywy rozwoju”, *Rocznik Kaliski* 10 (1977): 387-397.

torstwa aż do wybuchu II wojny światowej, przetrwała okupację w dramatycznych warunkach, wznawiając działalność po zakończeniu wojny⁹. Ekslibris nie został ponownie użyty, zmienił się też charakter księgozbioru, zaopatrywanego w sposób charakterystyczny dla lat czterdziestych i pięćdziesiątych XX wieku w literaturę ideologiczną. Biblioteka kaliskiego oddziału Związku Nauczycielstwa Polskiego, mimo znacznie wcześniejszych wezwań Ministerstwa Oświaty do przekazywania księgozbiorów związku do zasobów działających w kraju bibliotek pedagogicznych, trafiła do Pedagogicznej Biblioteki Powiatowej w Kaliszu dopiero w 1973 r., łącząc w ten sposób przedwojenną tradycję księgozbiorów pedagogicznych z współczesną działalnością tej sieci bibliotecznej. W ten sposób także ekslibris biblioteki oddziału Związku Nauczycielstwa Polskiego stał się najstarszym znakiem współczesnej biblioteki pedagogicznej w Kaliszu.

Ekslibris biblioteki Oddziału Związku Nauczycielstwa Polskiego
w Kaliszu (typografia)

Na kształt ekslibrisów kaliskiej biblioteki pedagogicznej miały wpływ losy tej placówki. Jej działalność od 1949 r. poczynając miała w dużej mierze kształt pracy społecznej, wykonywanej przez kolejnych inspektorów oświaty i nauczycieli zatrudnianych na części etatu. Dopiero zatrudnienie pierwszej kierowniczki biblioteki w pełnym wymiarze etatu¹⁰ pozwoliło na rozwinięcie pracy placówki, działającej do 1975 r. jako Pedagogiczna Biblioteka Powiatowa w Kaliszu. Od tej chwili, w związku z organizacją województwa kaliskiego, również biblioteka uzyskała tę rangę, rozszerzając działania na teren całego województwa pod nazwą Pedagogicznej Bi-

⁹ Księgozbiór został uratowany poprzez zamurowanie go w prywatnym mieszkaniu przez członka Związku Nauczycielstwa Polskiego Zygmunta Tischlera, który po wyzwoleniu oddał bibliotekę. Tamże, s. 395.

¹⁰ Była nią Izabela Wanke.

bioteki Wojewódzkiej w Kaliszu. Fakt ten zaowocował wykonaniem pierwszych ekslibrisów eksponujących znaczenie placówki. Ich autorem był znany grafik kaliski Władysław Kościelniak, autor setek księgoznaków, w znacznej części poświęconych ludziom i instytucjom ziemi kaliskiej. Pierwszym z księgoznaków przygotowanych dla PBW był ekslibris przedstawiający ratusz kaliski, widziany z perspektywy placu św. Stanisława. Znak ten przyjęto jako podstawowy i drukując go w dziesiątkach tysięcy egzemplarzy, umieszczano w książkach stanowiących własność biblioteki.

Podstawowy ekslibris Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Kaliszu
autorstwa Władysława Kościelniaka (cynkotypia)

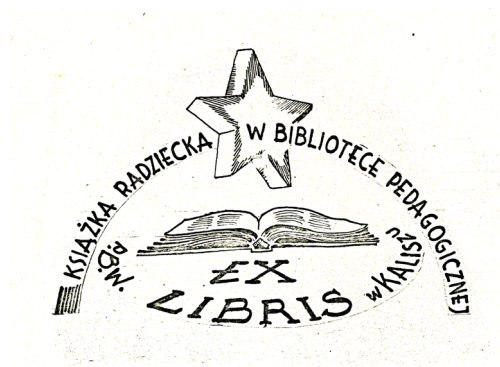
Działania biblioteki mające na celu rozwój sieci bibliotek pedagogicznych stanowiły dobry powód do wykonania kolejnych księgoznaków tego czasu¹¹. Nie umieszczano ich zazwyczaj na książkach, lecz stanowiły rodzaj pamiątki i reklamy działalności biblioteki, wysoko cenionej przez obradowych uczestników spotkań. Stanowiły one także przedmiot zabiegów kolekcjonerskich oraz działalności wymiennej, bowiem już wówczas biblioteka kaliska rozpoczęła gromadzenie ekslibrisów jako zbiorów graficznych. Wiązało się to ściśle z działalnością artystyczną Władysława Kościelniaka, w tym czasie jedynego artysty, tworzącego na potrzeby PBW.

¹¹ Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Kaliszu była inicjatorką m.in. konferencji i sympozjów, poświęconych działalności tej sieci bibliotecznej. Ekslibrisy biblioteki stanowiły zazwyczaj część materiałów konferencyjnych, przygotowywanych dla uczestników tych spotkań, upamiętniając wydarzenie i reklamując działania placówki.

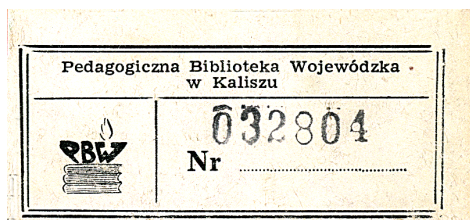

Ekslibris z serii księgoznaków wydanych w trzech kolorach i przeznaczonych dla celów marketingowych i wymiennych. Autor Władysław Kościelniak. (cynkotypia)

Swoje ekslibrisy uzyskiwały również niektóre działania wystawiennicze biblioteki. Przykładem może być tu wystawa książki radzieckiej, eksponowana w 1977 r. i opatrzona stosownym księgoznakem. Jego autorem jest Eligiusz Walczak, kaliski literat i regionalista, amatorsko zajmujący się przygotowaniem kilku znaków graficznych, w tym druku sygnaturowego, naklejanego na książki wraz z sygnaturą inwentarzową. Znak ten, często nawiązujący do symboliki ekslibrisu, był niegdyś ważnym uzupełnieniem prac przysposabiających książkę do użytkowania bibliotecznego, jego czas jednak minął wraz z początkiem druku (i klejenia na książkach) standardowych sygnatur, produkowanych dziś przez komputerowe systemy biblioteczne.

Ekslibris wystawy książki w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Kaliszu autorstwa Eligiusza Walczaka (cynkotypia)

Druk sygneturowy PBW, autorstwa Eligiusza Walczaka (cynkotypia)

Ważnym wydarzeniem w życiu kaliskiej biblioteki pedagogicznej było nadanie tej placówce imienia Alfonsa Parczewskiego, wybitnego kaliszczanina, prawnika, działacza politycznego i społecznego, późniejszego rektora Uniwersytetu Stefana Batory w Wilnie¹². Wydarzenie to, mające miejsce w dniu 14 maja 1994 r., stanowiło asumpt do wykonania kolejnych księgoznaków, tym razem poświęconych patronowi biblioteki. Pierwszym z nich był ekslibris autorstwa Władysława Kościelniaka, przedstawiający popiersie Parczewskiego, wykonany w technice linorytu. Praca ta pozostała w postaci oryginału, bowiem nie podjęto druku na większą skalę, zatem nieliczne odbitki stanowią o wystawienniczym przeznaczeniu tego dzieła. Ekslibris ten, podobnie jak setki innych księgoznaków autorstwa Władysława Kościelniaka, pokazany został na wystawie przygotowanej przez bibliotekę i eksponowanej w 2007 r. w Muzeum Polskim w Rapperswilu (Szwajcaria) pt. „Ekslibrisy Władysława Kościelniaka ze zbiorów Książnicy Pedagogicznej im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu – Exlibris von Władysław Kościelniak aus der Sammlung der Pädagogischen Bibliothek Namens Alfons Parczewski in Kalisz”¹³.

Przekształcenia administracyjne roku 1999 i związana z tym likwidacja województwa kaliskiego miała również znaczenie dla kaliskiej biblioteki pedagogicznej. Z dniem 1 stycznia 1999 r. placówka ta stała się częścią sieci bibliotek pedagogicznych województwa wielkopolskiego, zmieniając jednocześnie nazwę. Od tego czasu Książnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu zmuszona była poszukiwać nowego kształtu podstawowego ekslibrisu użytkowego, zdobiącego wszystkie jej książki. Autorką nowego księgoznaku stała się znana kaliska graficzka książki Lidia Łyszczak, opierając jego motyw na treści tablicy pamiątkowej, wmurowanej w ścianę ówczesnej siedziby biblioteki przy ul. Nowy Świat 13¹⁴.

¹² Uroczystość ta zgromadziła m.in. rodzinę A. Parczewskiego z jego wnuczką Antoniną Meysztowicz i stanowiła okazję do przekazania bibliotece cennych pamiątek po wielkim kaliszczanie.

¹³ Zob. katalog tej wystawy: *Ekslibrisy Władysława Kościelniaka ze zbiorów Książnicy Pedagogicznej im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu. Wystawa w Muzeum Polskim w Rapperswilu (Szwajcaria) – Exlibris von Władysław Kościelniak aus der Sammlung der Pädagogischen Bibliothek Namens Alfons Parczewski in Kalisz. Ausstellung In Polenmuseum In Rapperswil (Schweiz)* (Kalisz : Książnica Pedagogiczna im. A. Parczewskiego w Kaliszu, Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 2007).

¹⁴ Autorem tablicy, przedstawiającej Alfonsa Parczewskiego był znany rzeźbiarz kali-

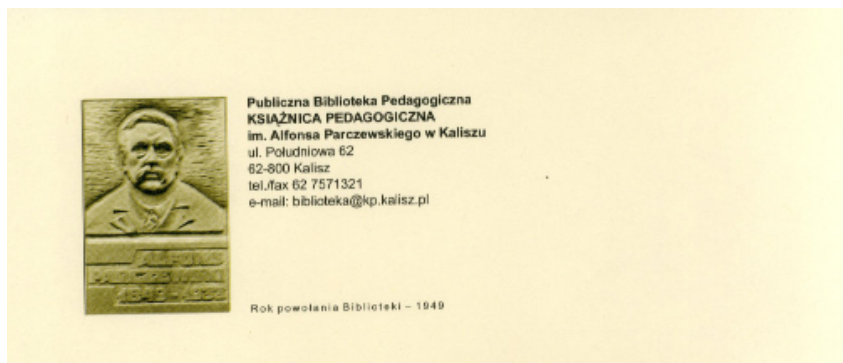

Ekslibrisy PBW z motywem postaci Parczewskiego,
autorstwa Władysława Kościelniaka

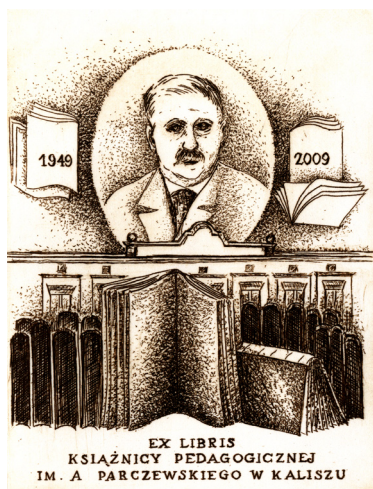

Ekslibris Książnicy Pedagogicznej z motywem tablicy poświęconej Parczewskiemu,
autorstwa Lidii Łyszczak (druk offsetowy na papierze samoprzylepnym)

Ekslibris ten na przeciąg ponad piętnastu lat stał się użytkowym księgoznakiem, obecnym na książkach wprowadzonych w tych latach do księgozbioru biblioteki. Wykorzystywany też był jako znak charakteryzujący bibliotekę na materiałach konferencyjnych, przygotowywanych przy organizacji tego typu wydarzeń¹⁵.

Winieta papieru firmowego biblioteki autorstwa Lidii Łyszczak

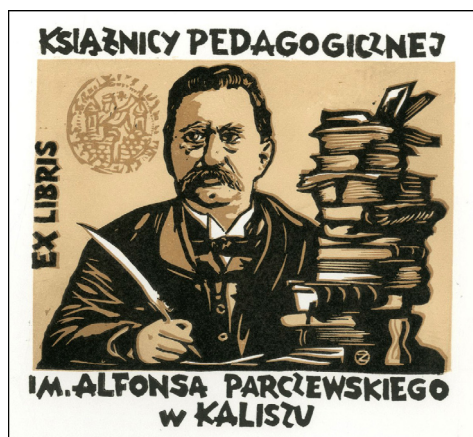
Ekslibrisy Czesława Wośa dla Książnicy Pedagogicznej

ski, Wiesław Andrzej Ożmina, twórca tak ważnych prac, jak m.in. płaskorzeźba poświęcona dzieciom – ofiarom działania nazistowskiej instytucji Gaukinderheimu w Kaliszu, usytuowana na murze klasztoru nazaretanek przy ul. Śródmiejskiej.

¹⁵ Ekslibris ten wykorzystano m.in. przygotowując materiały konferencji „Biblioteki pedagogiczne wobec wyzwań współczesnej oświaty” zorganizowanej przez bibliotekę w 2006 r.

Pierwsze lata pracy biblioteki pod nową nazwą to także czas bardziej intensywnej współpracy z innym znanym grafikiem, inicjatorem i wieloletnim organizatorem Biennale Ekslibrisu i Małej Formy Graficznej w Ostrowie Wielkopolskim – Czesławem Wosiem¹⁶. Współpracujący od wielu lat z kaliską biblioteką artysta i nauczyciel stał się też autorem kilku księgoznaków dedykowanych Książnicy, zawsze wykonując je w szlachetnej technice akwaforty. Prace te, wysoko cenione przez bibliotekarzy, są stałym elementem wystaw ekslibrisu, organizowanych przez Książnicę.

Najnowszymi ekslibrisami Książnicy Pedagogicznej są dwa księgoznaki autorstwa sanockiego artysty grafika Zbigniewa Osenkowskiego, wykonane z inicjatywy twórcy i stanowiące odpowiedź na działania kierowniczkę działu zbiorów specjalnych Książnicy, dr Bogumiły Celer, gromadzącej ekslibrisy różnych twórców, związane z tematem sztuki drukarskiej¹⁷. Pierwszy z ekslibrisów przedstawia patrona biblioteki – Alfonsa Parczewskiego, druki książki na tle panoramy Kalisza. Oba zostały wykorzystane przez bibliotekę nie tylko jako projekty promujące Książnicę, lecz również użytkowo, bowiem pierwszy z ekslibrisów ozdabia kolekcję parczewscianów, stanowiących własność biblioteki, drugi zaś od stycznia 2016 r. stanowi podstawowy ekslibris, którym opatrywane są zbiory Książnicy, od tego momentu wprowadzane do zasobu.

Najnowsze ekslibrisy Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego, autorstwa Zbigniewa Osenkowskiego (druk offsetowy na papierze samoprzylepnym)

¹⁶ Biennale to przez wiele lat organizował wraz z małżonką, Bożeną Woś.

¹⁷ Więcej o artyście i jego dziełach Bogumiła Celer, „O dwóch ekslibrisach Zbigniewa Osenkowskiego dla Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu”, *Blżej Biblioteki* 2 (2015): 32-33.

Ekslibrisy i sygnety własnościowe Książnicy Pedagogicznej im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu (wcześniej zaś Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w tym mieście) stanowią ważną część tradycji tej placówki. Niektóre z nich służą w charakterze materiałów popularyzujących bibliotekę i jej działalność, wykorzystywane przy różnych okazjach, m.in. jako materiał ilustracyjny wydawnictw Książnicy, choć nie wolno nie doceniać ich znaczenia jako przedmiotu zbieractwa i kolekcjonerstwa w dziele popularyzacji biblioteki, upowszechniającego wizerunek tej placówki. Najbardziej oczywistą formą wykorzystania tej małej formy graficznej, jaka jest ekslibris, jest jednak związanie go z książką. Ten sposób wykorzystania znaku widzieć można w trojaki sposób. Z jednej strony to symbol dbałości o książkę ze strony biblioteki (w innych przypadkach także ze strony prywatnego właściciela), nieodzowny element uzupełniający jej interesującą zawartość oraz niebagatelną wartość edytorską. Z drugiej strony to znak własnościowy, przypominający wypożyczającemu o konieczności zwrotu książki właściwej instytucji. Wreszcie, w ogromnej większości przypadków, to również dzieło sztuki, świadczące nie tylko o kunszcie artysty – twórcy ekslibrisu, lecz także o poczuciu estetyki właściciela księgoznanu. W tym przypadku zasłużonej dla Kalisza i polskiego bibliotekarstwa Książnicy Pedagogicznej imienia Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu.

BIBLIOGRAFIA

- Andrysiak, Ewa. „Pomnik książki nie tylko w Kaliszu”, *Akapit* 4 (2009): 48.
- Celer, Bogumiła. „O dwóch ekslibrisach Zbigniewa Osenkowskiego dla Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu”, *Bliżej Biblioteki* 2 (2015): 32-33.
- Ekslibrisy Władysława Kościelniaka ze zbiorów Książnicy Pedagogicznej im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu. Wystawa w Muzeum Polskim w Rapperswilu (Szwajcaria) – Exlibris von Wladyslaw Koscielniak aus der Sammlung der Pädagogischen Bibliothek Namens Alfons Parzewski in Kalisz. Ausstellung In Polenmuseum In Rapperswil (Schweiz)*. 2007. Kalisz : Książnica Pedagogiczna im. A. Parczewskiego w Kaliszu, Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk.
- Schlender, Grażyna. 2007. *Książnica asnykowska w Kaliszu*. Kalisz: Miejska Biblioteka Publiczna im. Adama Asnyka w Kaliszu.
- Walczak, Krzysztof. „Biblioteka pedagogiczna w Kaliszu. Zarys działalności i perspektywy rozwoju”, *Rocznik Kaliski* 10 (1977): 387-397.
- Walczak, Krzysztof. 1996. *Biblioteki Kalisza i ich miejsce w życiu kulturalnym miasta (1795-1945)*. Kalisz: Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk.
- Walczak, Krzysztof. „Z dziejów najstarszych bibliotek szkolnych Kalisza”, *Roczniki Biblioteczne* 25 z. 1-2 (1981): 20-26.
- Wiktor Wittyg. 1903. *Ex-libris'y bibliotek polskich XVII i XVIII wieku*. Warszawa 1903.

EKSLIBRISY I SYGNETY WŁASNOŚCIOWE KSIĄŻNICY PEDAGOGICZNEJ IM. ALFONSA PARCZEWSKIEGO W KALISZU

Słowa kluczowe: Ekslibrisy, Książnica Pedagogiczna im. Alfonsa Parczewskiego, Kalisz

Ekslibrisy są znakami własnościowymi osób i instytucji, posiadaczy księgozbiorów. Mają charakter informacyjny, lecz są także dziełami sztuki graficznej, często gromadzonymi w postaci kolekcji i eksponowanymi na licznych wystawach. Artykuł przedstawia księgoznaki stworzone dla Książnicy Pedagogicznej im. Alfonsa Parczewskiego w Kaliszu przez kilku artystów, w tym ekslibrisy użytkowe, obecne w każdej książce stanowiącej własność tej biblioteki.

BOOKPLATES AND OWNERSHIP SIGNETS AT THE COLLECTION OF ALFONS PARCZEWSKI KSIĄŻNICA PEDAGOGICZNA IN KALISZ

Keywords: bookplates, Alfons Parczewski Książnica Pedagogiczna, Kalisz

Bookplates are proprietary signs of individuals and institutions, owners of book collections. They are informative, but they are also works of graphic art, often gathered in the form of collections and shown at numerous exhibitions. The article presents bookplates created for Alfons Parczewski Książnica Pedagogiczna in Kalisz by several artists, including the utility bookplates, included in every book owned by the library.